

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Слабко Володимира Миколайовича

на дисертаційне дослідження **Швецової Ірини Вікторівни**

**«СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ
МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»,**

подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

***Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.***

Сучасна динаміка змін на ринку праці, посилення конкуренції та підвищення вимог до професійно-значущих якостей фахівців є вагомими аргументами для трансформації системи вищої морської освіти, тому розвиток міжнародного співробітництва ставить перед системою вищої морської освіти завдання забезпечення професійної підготовки фахівців, здатних здійснювати іншомовну комунікацію з іноземними представниками. Це особливо актуально в умовах неперервної освіти, де постійне оновлення знань та навичок є критичним для успішної кар'єри.

Професійна підготовка фахівців у галузі навігації та управління морським транспортом має відповідати європейським нормам і стандартам для формування конкурентоспроможного фахівця на міжнародному ринку праці, де Україна здобуває позицію провідної морської держави в умовах жорсткої конкуренції. Це вимагає від фахівців високого рівня володіння іншомовною комунікативною компетентністю, яка є ключовою для успішної взаємодії з міжнародними партнерами та клієнтами. Отже, актуальність дослідження системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами обумовлена необхідністю адаптації до нових соціально-економічних умов,

вимог міжнародного співробітництва та реформування системи вищої освіти в Україні в галузі мореплавства.

Доцільність вибору теми дослідження підтверджується й тим фактом, що дисертація І.В. Швецової виконано відповідно до тем Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики Херсонської державної морської академії: «Впровадження різнорівневого комунікативного навчання англійської мови за професійним спрямуванням в умовах компетентнісного підходу» (Державний реєстраційний № 0116U07229, 2017-2018 р.); «Впровадження технологій активного навчання у процес підготовки до ефективного морського професійного спілкування» (Державний реєстраційний № 0120U100188, 2019-2022 р.); «Інноваційні технології навчання для ефективної морської комунікації» (Державний реєстраційний № 0124U001986, 2024-2025 р.).

***Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації***

Автором розглянуто та використано ґрунтовні наукові дослідження з теорії та методології формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, що сприяло формуванню специфічного поля дослідження та виробленню системного підходу до аналізу предмету дослідження. Джерельну базу дослідження склали державні нормативно-правові акти, що регулюють процес підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами, такі як: Міжнародна конвенція ПДМНВ 78/95 (STCW Convention) 1978 року (зі змінами та доповненнями); Міжнародні правила попередження зіткнення суден у морі (COLREGS); Міжнародна конвенція щодо запобігання забрудненню з суден (MARPOL 73/78); Міжнародний кодекс з управління безпечною експлуатацією суден (ISM Code); Рекомендації Міжнародної морської організації (ІМО) щодо додаткової підготовки та сертифікації моряків (ІМО Model Courses). Національні документи, такі як Морська доктрина України, Стратегічний план розвитку морського транспорту до 2020 року, Стратегія розвитку морських портів України до 2038 року, а також Положення про державну систему управління безпекою судноплавства. Ці

аспекти підтверджують значущість і актуальність дослідження, яке спрямоване на вдосконалення професійної підготовки морських фахівців відповідно до сучасних вимог і стандартів.

Поставлена автором мета дисертаційної роботи – науково-теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти – розкрита.

Об'єкт (професійна підготовка фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти) і предмет (система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти) дослідження відповідають заявленій темі. Поставлені дисертантом завдання розкривають мету дослідження.

Структура дисертації логічна, матеріали розділів викладено відповідно до мети і поставлених завдань, що свідчить про достатній рівень обґрунтованості наукових положень дисертаційного дослідження. Висновки загалом відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються у рефераті дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів

Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечується запропонованою методологією, використанням теоретичних і емпіричних методів. Також у роботі застосовано статистичний аналіз – для підтвердження гіпотези дослідження.

Погоджуючись із сформульованими в дисертації конкретними положеннями, які визначають наукову новизну отриманих результатів, особливо варто відзначити окремі з них, що є найбільш важливими. Зокрема, вперше розроблено, експериментально перевірено та впроваджено в освітній процес систему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, розширено понятійно-термінологічний апарат педагогіки, розроблено

технологію впровадження системи формування компетентності та удосконалено діагностичний інструментарій. Ці результати сприяють ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності, підвищенню якості професійної підготовки та конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці.

Отже, наукова новизна одержаних результатів і їхня наукова цінність полягають у тому, що дисертаційна робота побудована на багатоаспектному аналізі досліджуваної проблематики, а це свідчить про певний внесок у теорію та практику вітчизняної інституціональної системи професійної освіти та сприяє вирішенню існуючих проблем у цій сфері з позиції забезпечення сталого її розвитку.

Теоретична та практична значимість результатів дослідження

Достовірність наукових положень, висновків і науково-практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх впровадженням в освітній процес системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і управління морськими суднами.

Практична значимість роботи полягає в тому, що теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані: у розробці навчальних програм і курсів для закладів вищої освіти морського профілю; для підвищенні кваліфікації викладачів, які готують фахівців з навігації та управління морськими суднами; створенні навчально-методичних посібників та інших навчальних матеріалів; упровадженні інноваційних методів навчання, що сприяють активному залученню здобувачів освіти до формування іншомовної комунікативної компетентності; оптимізації системи неперервної освіти для морських фахівців, забезпечуючи їх адаптацію до сучасних вимог ринку праці та розробці та реалізації міжнародних освітніх проектів і програм обміну, спрямованих на підвищення рівня іншомовної комунікації серед фахівців морської галузі.

Зокрема, запропоновані автором активні методи навчання (Додаток В)

та активні форми роботи (Розділ 3) були ефективно впроваджені в систему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами як у морських закладах вищої освіти України, так і в європейських, зокрема в Литовській морській академії (Клайпеда, Литва, 2023 та 2024 рр.), у межах програми Erasmus+ Teaching Mobility at Lithuanian Maritime Academy, Erasmus+ programme Key Action 1 mobility project KA107 between institutions.

Крім того, теоретичні положення дисертації щодо формування спецкурсів з лідерства та розвитку іншомовних комунікативних умінь, таких як «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication», що базуються на рекомендаціях, які містяться в Типовому курсі ІМО (1.39) з лідерства та командної роботи (ІМО, 2014), були успішно реалізовані у рамках міжнародного проекту COIL за участю провідних університетів різних країн.

Оцінка повноти викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та авторефераті

Публікації Швецової І.В. повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи й отримані висновки та пропозиції.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 44 наукових працях, з яких: 17 статей у наукових фахових виданнях України з педагогіки (із них 7 – у співавторстві), 3 статті у періодичних зарубіжних виданнях, індексованих у наукометричних базах у співавторстві (із них 1 – у виданні, яке входить до наукометричної бази Scopus та 2 – Web of Science)), 2 статті в іноземних наукових виданнях (у співавторстві), 1 монографія, 3 колективні монографії в іноземних виданнях, 15 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (із них 3 – у співавторстві), 2 – навчальні посібники у співавторстві, 1 методичні рекомендації у співавторстві.

Робота складається зі із анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (310 найменувань, із них 112 – іноземною мовою), 7 додатків, 31 таблиця, 15 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 546 сторінок, із них основного тексту – 430 сторінок).

Аналітичний огляд змісту опублікованих праць І. В. Швецової дозволяє дійти висновку, що наукові положення, підходи та рекомендації, які було отримано в результаті проведеного наукового дослідження, у авторських роботах викладено повною мірою.

Одними з найбільш вагомих, зважаючи на зміст завдань дисертаційного дослідження, є:

1) Здійснений контент-аналіз стану розробленості проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти (розділ 1). Заслуговує на увагу ретельний аналіз існуючих підходів та визначення нових напрямків у дослідженні іншомовної комунікативної компетентності, які посприяли обґрунтуванню теоретичних засад дисертаційного дослідження (п.1.2.).

2) Спроектвана, обґрунтована та адаптована до освітнього процесу структурно-процесуальна модель системи поетапного формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти (3.2).

На користь достатньо високої оцінки достовірності й обґрунтованості свідчить оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу у галузі навігації та управління морськими суднами, розкриваючи можливості застосування такого підходу у проектуванні курсів «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Морська англійська», «Ділова англійська мова» та спеціалізованих дисциплін, що є частиною освітньої програми фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Слід відзначити, що під час підготовки та впровадження в освітній процес навчальних посібників автор поклав в основу нормативні документи, які знайшли своє відображення у змісті модулів розроблених матеріалів у формі завдань та текстів. Серед офіційних документів, відображених у навчальних посібниках, були Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі (SOLAS), Кодекс безпечної робочої практики (COSWP), Міжнародна конвенція про підготовку, дипломування моряків та несення вахти (STCW) та Конвенція про працю в морському судноплаванні (MLC), що свідчить про високу відповідність матеріалів сучасним вимогам морської

галузі.

Заслуговує на увагу, що для супроводження навчального курсу на платформі Moodle було розроблено поурочний супровід у вигляді електронних навчальних матеріалів. У рамках курсу були визначені представлені матеріали та розроблена система оцінювання (тестові завдання до кожного модуля) (Додаток Г), що свідчить про високий рівень організації навчального процесу та забезпечення його ефективності за допомогою сучасних технологій.

На особливу увагу заслуговують кругові діаграми (п. 4.2), які дозволяють візуалізувати дані, а також графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням, що представляють рівень знань у відсотках, нормалізовані до середнього значення. Це сприяє кращому розумінню та інтерпретації результатів дослідження, надаючи можливість порівняння показників і виявлення тенденцій у формуванні іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Порівняння тексту реферату з текстом дисертації дозволяє дійти висновку про ідентичність основних положень дисертаційного дослідження та матеріалу, викладеного в рефераті. Він не містить інформації, яка відсутня в дисертації. В її змісті реалізовані завдання дослідження, а їхнє вирішення складає наукову новизну отриманих результатів.

Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації.

Очевидний високий науковий рівень змістового наповнення дисертаційного дослідження та реферату І. В. Швецової, а також практичне значення її напрацювань підтверджуються логічною структурою роботи, глибиною аналітичної роботи та практичною орієнтованістю авторських висновків і положень. Проте але в ньому мають місце окремі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. На окрему дослідницьку увагу заслуговує аналіз програм і курсів, які сприяли підвищенню рівня іншомовної комунікативної компетентності у вітчизняних і зарубіжних закладах освіти. Водночас, було б доцільно описати (у п.1.3. «Вітчизняний і зарубіжний досвід формування іншомовної

комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами»), як здійснюється процес неперервної освіти у зарубіжних закладах освіти.

2. У пункті 3.2 «Структурно-процесуальна модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» зазначено, що реалізація запропонованої системи здійснюється відповідно до ієрархії освітніх ступенів і охоплює також освіту дорослих, що забезпечує неперервність навчання. Робота б значно виграла, якщо б у цьому розділі описали механізми забезпечення неперервності та адаптації освітнього процесу для дорослих учасників.

3. Дисертанткою в ході констатувального етапу експерименту, було здійснено діагностику мотиваційно-ціннісної сфери здобувачів освіти. Хоча деякі методики були зазначені і завдання описані, доцільно було б винести деякі анкети та інші діагностичні інструменти у додатки, щоб забезпечити їхню доступність для детального ознайомлення та повторного використання в подальших дослідженнях і практичній діяльності.

4. У п. 3.1 автором обґрунтовано переваги впровадження змішаного навчання в освітній процес викладання. На нашу думку, дисертаційне дослідження тільки виграло б, якби автор проаналізував, які існують труднощі та виклики при впровадженні цього підходу, а також запропонував можливі шляхи їх подолання. Це дозволило б створити більш комплексну картину ефективності змішаного навчання та забезпечити практичні рекомендації для вдосконалення освітнього процесу.

5. Досліджуючи процес професійної підготовки, важливо врахувати, що в умовах сучасних реалій, особливо з огляду на зростаючу популярність дистанційного навчання, доречним є онлайн опитування, що забезпечує більшу масштабність учасників педагогічного експерименту. Доцільно було б окреслити авторську позицію з цього питання в одному місці тексту дисертації та надати приклади таких опитувань у додатках.

Однак, коментарі та зауваження не впливають на наукове значення та практичну доцільність дисертаційного дослідження і не знижують цінність отриманих результатів.

Загальний висновок

Цілісний аналіз дисертації, реферату *Швецової Ірини Вікторівни* на тему «Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти» та аналіз наукових публікацій за темою дослідження, дають підстави зробити висновок, що дисертація є завершеним та самостійно виконаним науковим дослідженням, що має концептуальну основу, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також робить внесок у розвиток теорії та методики професійної освіти; містить нові, раніше не досліджені, науково обґрунтовані результати, що дали змогу авторці здійснити комплексне вирішення важливої наукової проблеми.

Дисертаційна робота викладено українською мовою, не містить порушень академічної доброчесності, що засвідчується довідкою про результати перевірки на наявність плагіату програмою *Unicheck*.

Усе це дає підстави зробити висновок, що кваліфікаційна наукова праця відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її авторка, Швецова Ірина Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освіти дорослих
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

